

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (četrti senat)

z dne 7. aprila 2016 *

„Predhodno odločanje — Samozaposleni trgovski zastopniki — Direktiva 86/653/EGS — Člen 17(2) — Nadomestilo za stranke — Pogoji za dodelitev — Priskrba novih strank — Pojem ‚nove stranke‘ — Stranke naročitelja, ki prvič kupujejo izdelke, katerih trženje je bilo poverjeno trgovskemu zastopniku“

V zadevi C-315/14,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče, Nemčija) z odločbo z dne 14. maja 2014, ki je prispela na Sodišče 2. julija 2014, v postopku

Marchon Germany GmbH

proti

Yvonne Karaszkiwicz,

SODIŠČE (četrti senat),

v sestavi L. Bay Larsen, predsednik tretjega senata v funkciji predsednika četrtega senata, J. Malenovský, M. Safjan, sodnika, A. Prechal in K. Jürimäe (poročevalka), sodnici,

generalni pravobranilec: M. Szpunar,

sodna tajnica: C. Strömholm, administratorka,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 4. junija 2015,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za Marchon Germany GmbH C. Stempfle, C. Nitsche, A. Zafar in A. Herbertz, odvetniki,
- za Y. Karaszkiwicz G. Heinicke, odvetnik,
- za nemško vlado T. Henze, B. Beutler, J. Kemper in J. Mentgen, agenti,
- za češko vlado M. Smolek, J. Vlácil in T. Müller, agenti,
- za Evropsko komisijo K.-P. Wojcik in E. Montaguti, agenta,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 10. septembra 2015

* Jezik postopka: nemščina.

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 17(2)(a) Direktive Sveta 86/653/EGS z dne 18. decembra 1986 o usklajevanju zakonodaje držav članic o samozaposlenih trgovskih zastopnikih (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 6, zvezek 1, str. 177).
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med družbo Marchon Germany GmbH (v nadaljevanju: Marchon) in Y. Karaszkiwicz glede nadomestila za stranke, ki ga zadnjenavedena terja od družbe Marchon po prenehanju njene pogodbe o trgovskem zastopanju.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 V drugi in tretji uvodni izjavi Direktive 86/653 je navedeno:

„ker razlike v nacionalnih zakonodajah glede trgovskega zastopanja občutno vplivajo na pogoje konkurence in na opravljanje poklica znotraj [Evropske unije] ter škodujejo stopnji varnosti trgovskih zastopnikov v njihovih odnosih z naročiteljem, pa tudi varnosti pri sklepanju trgovskih poslov; ker te razlike otežujejo sklepanje in izvajanje pogodb o trgovskem zastopanju med naročiteljem in trgovskim zastopnikom, ki imata sedež v različnih državah članicah;

ker mora blagovna menjava med državami članicami potekati pod pogoji, ki ustrezajo tistim v notranjem trgu in to zahteva približevanje pravnih sistemov držav članic v takšnem obsegu, ki zagotavlja dobro delovanje skupnega trga; ker celo enotne kolizijske norme na področju trgovskega zastopanja ne odpravljajo zgoraj navedenih pomanjkljivosti in zato ne dovoljujejo opustitve predlaganega usklajevanja“.

- 4 Člen 1(1) in (2) te direktive določa:

„1. Usklajevalni ukrepi, ki jih predpisuje ta direktiva, se nanašajo na zakone in druge predpise držav članic, ki urejajo pravna razmerja med trgovskimi zastopniki in njihovimi naročitelji.

2. V skladu s to direktivo je ‚trgovski zastopnik‘ tisti, ki ima kot samozaposleni posrednik trajno pooblastilo za posredovanje pri prodaji ali nakupu izdelkov za drugo osebo, v nadaljevanju ‚naročitelj‘, ali za posredovanje in sklepanje poslov v imenu naročitelja in za njegov račun.“

- 5 Člen 3 te direktive določa:

„1. Trgovski zastopnik mora pri opravljanju svojih dejavnosti skrbeti za interese naročitelja in delovati pošteno in v dobri veri.

2. Trgovski zastopnik mora zlasti:

(a) zavzemati se za posredovanje in morebitno sklepanje poslov, za katere je pristojen;

[...]“

6 Člen 17(1) in (2) te direktive določa:

„1. Države članice sprejmejo potrebne ukrepe, s katerimi trgovskemu zastopniku po prenehanju veljavnosti pogodbe o trgovskem zastopanju zagotovijo nadomestilo v skladu z odstavkom 2 ali odškodnino v skladu z odstavkom 3.

2.

(a) Trgovski zastopnik ima pravico do nadomestila, če in kolikor:

- je naročitelju priskrbel nove stranke ali razširil poslovne stike z obstoječimi strankami in naročitelj še uživa velike prednosti v poslih s temi strankami in
- je plačilo tega nadomestila ob upoštevanju vseh okoliščin ustrezno, predvsem glede provizije, za katero je trgovski zastopnik prikrajšan in ki izhaja iz poslov s temi strankami. [...]

(b) znesek nadomestila ne more presegati višine, ki ustreza letnemu nadomestilu, izračunanemu na podlagi letnega povprečja plačil, ki jih je trgovski zastopnik prejemal zadnjih pet let, in če se pogodba sklene za manj kakor pet let, se nadomestilo izračuna glede na povprečje tega obdobja;

[...]“

Nemško pravo

7 Člen 89b(1) trgovskega zakonika (Handelsgesetzbuch) določa:

„Trgovski zastopnik lahko po prenehanju veljavnosti pogodbe od naročitelja zahteva ustrezno nadomestilo, kadar in če:

1. naročitelj tudi po prenehanju veljavnosti pogodbe uživa velike prednosti, izhajajoče iz poslovnih odnosov z novimi strankami, ki jih je pridobil trgovski zastopnik;
2. je plačilo tega nadomestila ob upoštevanju vseh okoliščin ustrezno, predvsem glede provizije, za katero je trgovski zastopnik prikrajšan in ki izhaja iz poslov s temi strankami.

Če je trgovski zastopnik poslovne stike z obstoječo stranko tako pomembno razširil, da po tržnih načelih ustreza pridobitvi nove stranke, se šteje, da je pridobil novo stranko.“

Spor o glavni stvari in vprašanje za predhodno odločanje

- 8 Družba Marchon v okviru svoje dejavnosti trgovca na debelo z okvirji za očala trži izbor okvirjev različnih modelov, znamk in kolekcij pri strankah, ki so optiki.
- 9 Družba Marchon zaradi zagotovitve distribucije svojih okvirjev uporablja storitve več trgovskih zastopnikov. Vsakemu od njih poveri nalogo posredovanja pri prodaji okvirjev ene ali več znamk, ne pa vseh okvirjev iz svojega izbora izdelkov. Iz predložitvene odločbe je razvidno, da je na nekem območju vsak trgovski zastopnik v konkurenci s tistimi, ki jim je družba Marchon poverila trženje okvirjev svojih drugih znamk.

- 10 Y. Karaszkievicz, ki je med septembrom 2008 in junijem 2009 opravljala naloge trgovskega zastopnika družbe Marchon, je ta družba pooblastila za trženje okvirjev znamk C. K. in F. Za to ji je družba Marchon dala na voljo seznam optikov, s katerimi je že bila v poslovnih stikih v zvezi z drugimi znamkami okvirjev. Y. Karaszkievicz je pri prodaji okvirjev, za katere je bila pristojna, posredovala predvsem pri teh optikih.
- 11 Y. Karaszkievicz je po prenehanju njene pogodbe od družbe Marchon na podlagi člena 89b trgovskega zakonika zahtevala nadomestilo za stranke. V zvezi s tem je med drugim trdila, da je treba optike, ki so zaradi njenega posredovanja prvič kupili okvirje znamk C. K. ali F., šteti za nove stranke v smislu te določbe, čeprav so že bili na seznamu strank, ki ji ga je dala na voljo ta družba.
- 12 Landgericht München I (deželno sodišče v Münchnu I) je tožbi Y. Karaszkievicz ugodilo, vendar je hkrati zaradi pravičnosti omejilo znesek dodeljenega nadomestila na polovico tega, kar je Y. Karaszkievicz zahtevala. To sodišče je namreč menilo, da je bilo njeno posredovanje olajšano s tem, da so nove stranke, za katere trdi, da jih je priskrbel družbi Marchon, to družbo poznale že prej.
- 13 Družba Marchon je zoper to odločbo vložila pritožbo pri Oberlandesgericht München (višje deželno sodišče v Münchnu). Ker je to sodišče navedeno odločbo potrdilo, je ta družba vložila revizijo pri Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče).
- 14 Predložitveno sodišče meni, da je odločitev o reviziji odvisna od razlage člena 17(2)(a) Direktive 86/653, zlasti od vprašanja, ali je treba v okoliščinah, kot so te v postopku v glavni stvari, šteti, da je trgovski zastopnik priskrbel nove stranke v smislu te določbe.
- 15 Po mnenju tega sodišča bi lahko bil pojem „nove stranke“ v smislu navedene določbe omejen na osebe, ki pred posredovanjem zadevnega trgovskega zastopnika z naročiteljem niso imele nobenih poslovnih stikov. Kljub temu se to sodišče sprašuje, ali bi bilo treba to določbo razlagati širše, ker trgovski zastopnik glede na naročiteljevo distribucijsko strukturo zagotavlja distribucijo le dela njegovih izdelkov. Ob upoštevanju smisla in namena Direktive 86/653, zlasti pa cilja varstva trgovskega zastopnika pri njegovem poslovanju z naročiteljem, bi se namreč za nove stranke v smislu člena 17(2)(a) te direktive lahko šteli osebe, ki do takrat od naročitelja niso kupile nobenih izdelkov, katerih trženje je bilo poverjeno trgovskemu zastopniku, kljub poslovnim stikom, ki so bili med temi osebami in naročiteljem vzpostavljeni glede drugih izdelkov.
- 16 V teh okoliščinah je Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali je treba člen 17(2)(a), prva alineja, [Direktive 86/653] razlagati tako, da nasprotuje uporabi nacionalne določbe, v skladu s katero so ‚nove stranke‘ lahko tudi tiste stranke, ki jih je priskrbel trgovski zastopnik, ki sicer že imajo poslovne stike z naročiteljem glede proizvodov iz palete proizvodov, ki jih prodaja, ne pa tudi glede takih proizvodov, za katere je naročitelj izključno pooblastil trgovskega zastopnika?“

Predlog za ponovno odprtje ustnega dela postopka

- 17 Družba Marchon je z aktom, vloženim v sodnem tajništvu Sodišča 18. novembra 2015, predlagala odreditev ponovnega odprtja ustnega postopka.
- 18 Ta družba v bistvu trdi, da stranki nista razpravljali o nekaterih pojmi, ki jih je v sklepnih predlogih uporabil generalni pravobranilec, in sicer pojmi „proizvod“, „nova vrsta proizvodov“ in „znamka“.

- 19 Glede tega je treba opozoriti, da lahko Sodišče na podlagi člena 83 Poslovnika po opredelitvi generalnega pravobranilca kadar koli odredi ponovno odprtje ustnega dela postopka, zlasti če meni, da zadeva ni dovolj razjasnjena, ali če stranka po koncu ustnega dela postopka navede novo dejstvo, ki je odločilno za odločitev Sodišča, ali če je v zadevi treba odločiti na podlagi trditve, o kateri stranke ali zainteresirani subjekti iz člena 23 Statuta Sodišča Evropske unije niso razpravljali.
- 20 V obravnavani zadevi Sodišče po opredelitvi generalnega pravobranilca meni, da ima na voljo vse potrebne elemente za odgovor na vprašanje, ki ga je zastavilo predložitveno sodišče, ter da v zadevi ni treba odločiti glede na novo dejstvo, ki bi bilo odločilno za odločitev Sodišča, ali trditev, o kateri se pred Sodiščem ni razpravljalo.
- 21 Natančneje je treba glede pojmov „proizvod“, „nova vrsta proizvodov“ in „znamka“, ki jih je v sklepnih predlogih uporabil generalni pravobranilec, poudariti, da so imele stranke obilo možnosti razpravljati o teh pojmihi v pisnih stališčih in na obravnavi.
- 22 V teh okoliščinah predlogu družbe Marchon, ki se nanaša na ponovno odprtje ustnega postopka, ni mogoče ugoditi.

Vprašanje za predhodno odločanje

- 23 Pred analizo vprašanja, ki ga je zastavilo predložitveno sodišče, je treba poudariti, da Direktiva 86/653, kot je razvidno iz njenega člena 1, usklajuje zakone in druge predpise držav članic, ki urejajo pravna razmerja med strankama agencijske pogodbe, zlasti pa v členih od 13 do 20 usklajuje določbe o sklepanju in prenehanju take pogodbe.
- 24 Kar zadeva prenehanje veljavnosti pogodbe, člen 17 te direktive državam članicam nalaga vzpostavitev mehanizma zagotovitve nadomestila za trgovske zastopnike, pri čemer jim omogoča izbiro med dvema možnostma, bodisi nadomestilom, določenim v skladu z merili, navedenimi v odstavku 2 tega člena, kar je sistem nadomestila za stranke, bodisi odškodnino za škodo v skladu z merili, določenimi v odstavku 3 tega člena, kar je sistem odškodnine (sodba Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, točka 24).
- 25 Ni sporno, da je Zvezna republika Nemčija izbrala sistem nadomestila za stranke.
- 26 V teh okoliščinah predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, ali je treba člen 17(2)(a), prva alineja, Direktive 86/653 razlagati tako, da se stranke, ki jih je trgovski zastopnik priskrbel v zvezi z izdelki, za prodajo katerih ga je pooblastil naročitelj, lahko štejejo za nove stranke v smislu te določbe, in to celo če te stranke že imajo poslovne stike s tem naročiteljem glede drugih izdelkov.
- 27 Člen 17(2)(a), prva alineja, Direktive 86/653 določa, da ima zastopnik pravico do nadomestila, če in kolikor je naročitelju priskrbel nove stranke ali razširil poslovne stike z obstoječimi strankami in naročitelj še uživa velike prednosti v poslih s temi strankami. Plačilo tega nadomestila mora biti ustrezno ob upoštevanju vseh okoliščin, predvsem glede provizije, za katero je trgovski zastopnik prikrajšan in ki izhaja iz poslov s temi strankami.
- 28 Res je, da bi bilo mogoče na že podlagi besedila te določbe – ker razlikuje med novimi strankami in obstoječimi strankami – sklepati, da je treba za nove stranke šteti le tiste, s katerimi naročitelj pred posredovanjem trgovskega zastopnika in na splošno ni imel nobenih poslovnih stikov. Vendar samo to besedilo ne omogoča, da bi se zanesljivo ugotovilo, ali je treba to, da je stranka „nova“ ali „obstoječa“, presojati glede na celoten izbor izdelkov naročnika ali zlasti glede na nekatere izdelke.

- 29 Člen 17(2) Direktive 86/653 je zato treba razlagati ob upoštevanju okvira, v kateri spada ta določba, in ciljev, ki jim ta direktiva sledi (glej po analogiji sodbi Csonka in drugi, C-409/11, EU:C:2013:512, točka 23, in Vnuk, C-162/13, EU:C:2014:2146, točka 42).
- 30 Najprej je treba glede okvira, v kateri je umeščena zadevna določba, navesti, da je ta določba eden od ukrepov za – kot je navedeno v točki 23 te sodbe – usklajevanje pravil, ki veljajo za agencijske pogodbe. V zvezi s tem iz člena 1(2) Direktive 86/653 izhaja, da je pri taki pogodbi trgovski zastopnik tisti, ki ima kot samozaposleni posrednik trajno pooblastilo za posredovanje pri prodaji ali nakupu izdelkov za naročitelja ali za posredovanje in sklepanje poslov v njegovem imenu in za njegov račun.
- 31 Poleg tega iz člena 3(1) in (2) te direktive izhaja, da mora pri taki pogodbi trgovski zastopnik skrbeti za interese naročitelja zlasti tako, da se zavzema za posredovanje in morebitno sklepanje poslov, za katere ga je naročitelj pooblastil.
- 32 Kot je v bistvu poudarila nemška vlada v pisnem stališču, je predmet delovanja trgovskega zastopnika odvisen od pogojev pogodbe, s katero je zavezan naročitelju, in zlasti od dogovora med strankama glede izdelkov, ki jih namerava naročitelj prodati ali kupiti prek tega trgovskega zastopnika.
- 33 Kar dalje zadeva cilje, ki jim sledi Direktiva 86/653, je treba spomniti, da je njen namen med drugim varstvo trgovskega zastopnika v njegovem razmerju z naročiteljem (glej v tem smislu sodbi Honyvem Informazioni Commerciali, C-465/04, EU:C:2006:199, točka 19, in Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, točka 23). Sodišče je že razsodilo, da je člen 17 te direktive v zvezi s tem odločilen (glej v tem smislu sodbo Unamar, C-184/12, EU:C:2013:663, točka 39). Besedilo odstavka 2 tega člena je zato treba razlagati tako, da bo razlaga prispevala k temu varstvu trgovskih zastopnikov in da bodo pri njej torej v celoti upoštevane njegove zasluge pri uresnitvi poslov, za katere je pooblaščen. Pojma „nove stranke“ v smislu te določbe se torej ne sme razlagati ozko.
- 34 Ob upoštevanju navedenega je treba ugotoviti, da je treba vprašanje, ali je stranka nova ali obstoječa v smislu člena 17(2) Direktive 86/653, presojati glede na izdelke, v zvezi s katerimi je naročitelj trgovskega zastopnika pooblastil za posredovanje in morebitno sklenitev prodaje ali nakupa.
- 35 Tako v položaju, kot je ta v postopku v glavni stvari, v katerem je trgovski zastopnik v skladu s svojo agencijsko pogodbo pooblaščen za posredovanje pri prodaji dela naročiteljevih izdelkov, ne pa za vse izdelke, okoliščina, da je neka oseba že imela poslovne stike s tem naročiteljem glede drugih izdelkov, ne izključuje, da se jo šteje za novo stranko, ki jo je priskrbel ta trgovski zastopnik, če je ta zastopnik z lastnim trudom uspel vzpostaviti poslovni stik med to osebo in navedenim naročiteljem v zvezi z izdelki, za trženje katerih je pooblaščen.
- 36 Družba Marchon pa trdi, da v obravnavani zadevi strank, ki si jih prilašča Y. Karaszkiwicz, ni mogoče šteti za nove v smislu člena 17(2) Direktive 86/653, kar zadeva izdelke, ki ji trži Y. Karaszkiwicz. Te stranke so namreč že imele poslovne stike z družbo Marchon v zvezi z okvirji za očala, ki so podobni tistim, za posredovanje pri prodaji katerih je pooblaščen ta trgovski zastopnik, le da so druge znamke.
- 37 V zvezi s tem zgolj dejstvo, da so v okoliščinah, kot so te v postopku v glavni stvari, stranke, ki jih je trgovski zastopnik priskrbel svojemu naročitelju, pri tem naročitelju že kupovale izdelke, ki so po značilnostih primerljivi s tistimi, pri prodaji katerih je trgovski zastopnik posredoval pri teh strankah, ne more zadostovati za to, da se šteje, da so bili ti izdelki že del poslovnih stikov, ki so prej obstajali s temi strankami.
- 38 V teh okoliščinah je treba ob upoštevanju vloge trgovskega zastopnika kot posrednika pri prodaji, kot je opisana v točkah 30 in 31 te sodbe, preučiti, ali sta bila za trženje zadevnih izdelkov potrebna poseben pogajalski napor in posebna prodajna strategija zadevnega trgovskega zastopnika, ki sta se nanašala na vzpostavitev posebnega poslovnega razmerja, zlasti ker so ti izdelki spadali v drug del naročnikovega izbora izdelkov.

- 39 V zvezi s tem, kot je generalni pravobranilec navedel v točki 52 sklepnih predlogov, je dejstvo, da naročitelj trgovskemu zastopniku poveri trženje novih izdelkov pri strankah, s katerimi je že imel neke poslovne stike, lahko kazalec, da ti izdelki spadajo med druge izdelke kot so tisti, ki so jih te stranke do tedaj kupovale, in da bo trženje navedenih novih izdelkov pri navedenih strankah od tega trgovskega zastopnika terjalo vzpostavitev posebnega poslovnega stika, kar pa mora preveriti predložitveno sodišče.
- 40 To analizo potrjuje dejstvo, da distribucija izdelkov na splošno poteka v drugačnem okviru glede na znamke, ki jim pripadajo. Sodišče je v zvezi s tem že razsodilo, da je znamka poleg tega, da označuje izvor proizvodov ali storitev, pogosto instrument poslovne strategije, ki se uporablja zlasti za oglaševanje ali za to, da se doseže ugled za pridobitev zvestobe potrošnikov (sodba Interflora in Interflora British Unit, C-323/09, EU:C:2011:604, točka 39).
- 41 Tako okoliščine, kot so te v postopku v glavni stvari, v katerih je ponudba izdelkov naročitelja, kot izhaja iz predložitvene odločbe, razdeljena med več znamk, pri čemer je vsak od njegovih trgovskih zastopnikov pooblaščen za posredovanje pri prodaji le ene ali nekaterih od teh znamk, kažejo na to, da morajo ti trgovski zastopniki z vsako stranko vzpostaviti poseben poslovni stik za znamke, za katere so pooblašteni, kar pa mora preveriti predložitveno sodišče.
- 42 Nazadnje, kar zadeva trditev družbe Marchon, da je za trgovskega zastopnika lažje, da nove izdelke proda osebam, ki so že v poslovnih stikih z naročiteljem, bi to trditev, če se šteje za dokazano, lahko v celoti upoštevalo nacionalno sodišče v okviru analize, katere namen je, da se v skladu s členom 17(2), druga alinea, Direktive 86/653 ugotovi pravičnost njegovega nadomestila (glej po analogiji sodbo Volvo Car Germany, C-203/09, EU:C:2010:647, točka 44).
- 43 Glede na navedeno je treba na zastavljeno vprašanje odgovoriti, da je treba člen 17(2), prva alinea, Direktive 86/653 razlagati tako, da je treba stranke, ki jih je trgovski zastopnik priskrbel v zvezi z izdelki, za katerih prodajo ga je pooblastil naročitelj, šteti za nove stranke v smislu te določbe, in to celo če te stranke že imajo poslovne stike s tem naročiteljem glede drugih izdelkov, če je bila za to, da je ta zastopnik prodal prve izdelke, potrebna vzpostavitev posebnega poslovnega stika, kar pa mora preveriti predložitveno sodišče.

Stroški

- 44 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (četrti senat) razsodilo:

Člen 17(2)(a), prva alinea, Direktive Sveta 86/653/EGS z dne 18. decembra 1986 o usklajevanju zakonodaje držav članic o samozaposlenih trgovskih zastopnikih je treba razlagati tako, da je treba stranke, ki jih je trgovski zastopnik priskrbel v zvezi z izdelki, za katerih prodajo ga je pooblastil naročitelj, šteti za nove stranke v smislu te določbe, in to celo če te stranke že imajo poslovne stike s tem naročiteljem glede drugih izdelkov, če je bila za to, da je ta zastopnik prodal prve izdelke, potrebna vzpostavitev posebnega poslovnega stika, kar pa mora preveriti predložitveno sodišče.

Podpisi